

– SSKJ 2 je treba kot orodje kritično preskusiti in uporabniško obvladati. To pomeni, da smo ob poudarjenem priznavanju splošne kakovosti pripravljene izreči tudi marsikaj kritičnega, ne da bi se bali očitkov o obrobem drobencljanju ali o iskanju dlake v jajcu.

– Kaj smemo pričakovati? **A) Tehnično praktičnost.** Naporno vsakdanje prekladanje težkih knjig (5,5 kg) po mizah in dvigovanje na police. Tisk zadosti velik in razločen (v enozvezkovniku je bil predroben in prenatlačen). Zunanja oprema elegantna, le napisi na platnicah in na hrbtu so premajhni (A-Pa, Pe-Ž), prva izdaja je bila glede tega prijaznejša, omogočala je prepoznavanje petih zvezkov z razdalje do 2 metrov. Prestrukturiranje priročnika iz petih zvezkov v dva je bilo mogoče zaradi tanjšega papirja in precej višjega formata (30 cm), ki pa je neugoden za postavljanje na knjižne police standardnega sobnega pohištva. Večina navedenih pomanjkljivosti se nevtralizira z dostopom do elektronske različice, ki jo prejmemo ob nakupu tiskane različice in ki jo založba zagotavlja (brezplačno vzdržuje) do leta 2017. **B) Vsebinsko bogastvo in zanesljivost.** SSKJ 2 se deklarira kot »dopolnjena in deloma prenovljena izdaja«. »Dopolnjena« pomeni nove informacije (predvsem nove besede, ki jih v dosedanjih slovarjih še ni bilo); »prenovljena« pomeni spremenjene informacije (pomenske razlage, stilsko vrednotenje) o besedah, uslovarjenih že v prvi izdaji SSKJ (pa tudi v veljavnem SP in v SNB 2013).

– Preverjanje zanesljivosti in »lektorske uporabnosti« napovedanih šestih vrst novosti in sprememb (po predstavitvenem listu, ki ga je ob izidu SSKJ 2 pripravil Inštitut za slovenski jezik):

1. Ažurnost – novosti do leta 2013: 4521 novih slovarskih sestavkov (novih iztočnic, npr. *izvirski*, *nizkocenovnik*, *ebola* ...) in 1517 novih pomenov pri starih iztočnicah (npr. računalniški *hrošč* in *miška*, obutveni *ježek*, *povoziti* datoteko). Poglavitni vir teh novosti je SNB 2013, vendar brez slengovskih samostalniških sestavljenk z naj- (*najmesto*, *najdestinacija*, *najpopevka*), najde pa se kakšna beseda ali nov pomen, ki ga niti v SNB še ni, npr. *komisarka*, *prekariat* (za lektorja pomembno preverjanje, ker so v Fidiplus in že pri Verbincu tudi e-jevske dvojnice *prekeren*, *prekernost*, celo *prekerec*). V SSKJ pa ne najdemo sicer pričakovanih brbotalnika (ima *whirlpool*), *spaja* (gl. Wikipedijo) in *županke*. Pričakovanje ažurnosti ne sme biti absolutno (jezik se spreminja tudi v presledku med datumom končane redakcije in datumom izida knjige; ali bodo modne besede »stale in obstale?). V SSKJ 2 je bil ažuriran (= lektoriran) tudi Uvod): *ilustrativno / ponazarjalno gradivo*, *čimprej / čim prej*, *besedni zaklad / besedje*...

2. Posodobljene pomenske razlage besed, ki so preočito kazale na preživeli »duh časa« (ideološko-politično pristranskost) ali so bile po mnenju sestavljalcev SSKJ 2 »za današnji čas celo žaljive ali vsaj politično nekorektne«, npr. pri besedah *cigan*, *prostitutka*, *transvestit*,

levičar, konservativec, desničar, levičar. Zaradi neupoštevanja takih jezikovnih sprememb lahko pride celo do tožbe na sodišču, vendar je to bolj urednikova kakor pa lektorjeva odgovornost.

3. Sprememba realnosti (družbene ureditve in tehnologije): Od gradiva za zadnji zvezek SSKJ (1991) je minilo četrto stoletje, za prvi zvezek (1970) pa 45 let – obdobje burnega razvoja, ki je marsikaj postavil na glavo. Zato spremenjene številne pomenske razlage, kvalifikatorska pojasnila in ponazoritve, npr. pri besedah *delnica, maršalat, župan* («v 19. stoletju in prvi polovici 20. stoletja predstojnik občine -> predstojnik občine»). Sprememba ponazoritve pri besedi *kapitalizem*: prehod iz kapitalizma v socializem → prehod iz socializma v kapitalitem.

4. Feminativi za poklice, funkcije ipd. so navedeni s polnopomensko razlago in ponazorjeni s samostojnimi primeri (ne v slogu *predsednica je ženska oblika od predsednik*, temveč *predsednica je navadno voljena najvišja funkcionarka organizacije*). V iztočnicah so primeri po rabi do leta 2013, lektor(ica) pa to stanje lahko razume kot splošno usmeritev (vzorec in napotek) pri srečevanju z novimi primeri v besedilih: *veterinar – veterinarka → rudar - ?????*.

5. Pravorečje – pomembno za gledališke in radijske lektorje pa tudi za učitelje ipd. poklice. Spremembe pri naglasnem mestu (npr. *tándem – tandém*), pri izgovarjavi prevzetih besed in pri položajskih različicah zvočnika /v/ - pri slednjem je prikaz zelo nedosleden, npr. *barwnopout : barvnokožec*). Pohvalo zasluži vztrajanje pri dveh vrstah naglaševanja, posebno ko se zdi, da po AGRFT in nekaterih gledališčih (deloma tudi na RTV) razsaja zavestno ignoriranje in celo zatiranje tonemskosti.

6. Slovnica - priznani in upoštevani sta dve novi besedni vrsti – členek in povedkovnik, vendar ta teoretični premik za lektorsko uporabnost slovarja najbrž ne bo posebno pomemben.

– Z lektorskega stališča je pri vsem tem pomemben premislek o nadaljnji (ne)veljavnosti nekaterih kritičnih pripomb k prvi izdaji SSKJ, zlasti zaradi zagotavljanja sestavljalcev, da SSKJ 2 ohranja informativno-normativno zasnovo tega priročnika.

S črno-belim pojmovanjem jezikovne pravilnosti smo sicer že zdavnaj opravili, nismo pa zmeraj dobro usposobljeni za drugačno, bolj diferencirano vrednotenje izrazja. Dober slovar nam pri tem lahko pomaga z rabo pahljače normativnih in stilskih kvalifikatorjev, lektorjeva naloga pa je ustrezna interpretacija samih kvalifikatorjev (v konkretnem sobesedilu). Kako preseči golo frekvenčnost v rabi in preiti od kvantitete h kvaliteti? Ob prvi izdaji SSKJ je bilo dosti kritičnih pripomb zlasti na račun rabe normativnih kvalifikatorjev »in«, »ali«, »tudi«. Nanje se tudi v SSKJ 2 težko zanesemo npr. pri vrednotenju dvojnega zapisovanja tako imenovanih samostalniških zložen. Treba je sicer pohvaliti opustitev nesmiselnega kvalifikatorja »nesklonljivi prilastek« pri njihovem prikazu in pravopisno poenotenje primerov, ki imajo v prvem delu črko ali kak drug simbol (*A-kategorija, A-bomba, A-vitamin, A-dur, a-mol, β-žarki, x-žarki*), pri številnih drugih tipih zložen pa slovar žal ostaja pri zastarelem načinu obravnavanja iz prve izdaje SSKJ (in pravzaprav še iz SP 1962), tj. pri pisanju zložen skupaj ali narazen glede na

razločevanje med domačo in prevzeto sestavino v drugem delu zloženke: samo *avtogaraža, elektroakustika, biodizel* proti dvojnicam *avtocesta* in *avto cesta* /res danes še kdo tako?/, *elektrooprema* in *elektro oprema, biogorivo* in *bio gorivo*). SSKJ 2 tudi množico novejših primerov opremlja z dvojnicami in jih po opustitvi kvalifikatorja »nesklonljivi prilastek« navadno opremlja s kvalifikatorjem »v pridevniški rabi«, ne da bi se izrekel o njihovi izhodiščni besednovrstni pripadnosti (kaj je tisto, kar je v pridevniški rabi?) niti jih ne razglaša za prvi del zloženke. Poskus spoznati, kakšen sistem stoji za odločanjem, kdaj naj jih pišemo samo skupaj in kdaj samo narazen pa kdaj skupaj tudi narazen, skupaj ali narazen idr., mi ni čisto uspel (okoli 10 tipov - izroček).

- Pri stilsko-zvrstnih kvalifikatorjih pa pogrešamo »sleng(ovsko)«. So besede kot *bejba, smajli, ful, kul* ipd. res kar na splošno »pogovorne« ali »zlasti v sproščenem ožjem krogu« ali celo standardne, brez natančnejše usmeritve? Pri časovno-frekvenčnih kvalifikatorjih so opuščeni »raba narašča, »raba peša«, »redko«, pri posebnih normativnih kvalifikatorjih pa »neustaljeno«, zato pa je toliko bolj obremenjen ohlapni »tudi«. Lektorska uporabnost SSKJ 2 je na tem področju nezanesljiva.